

**Романенко В.Ю., магістр, Богатир Д.С., бакалавр,
І.О. Тарасенко, д.е.н., проф.**

Київський національний університет технологій та дизайну

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті представлено результати дослідження категоріального апарату у сфері управління економічною та фінансовою безпекою підприємства, обґрунтовано основні складові економічної безпеки. Встановлено, що фінансова безпека є складовою економічної безпеки. Визначено елементний склад системи управління фінансовою безпекою підприємства з позицій системного підходу. Запропоновано вихідні положення побудови системи управління фінансовою безпекою підприємства.

Ключові слова: економічна та фінансова безпека підприємства; система управління фінансовою безпекою; складові фінансової безпеки; економічний потенціал підприємства.

Romanenko V.Yu., Bogatyr D.S., Tarasenko I.O.

Kyiv National University of Technologies and Design

FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE AS A COMPONENT OF ECONOMIC SECURITY: ASPECTS OF MANAGEMENT

The article presents the results of the study of the categorical apparatus in the field of management of economic and financial security of the enterprise, substantiates the main components of economic security. It is established that financial security is a component of economic security. The elemental composition of the financial security management system of the enterprise from the standpoint of a systematic approach is determined. The initial provisions of the construction of the financial security management system of the enterprise are offered.

Keywords: economic and financial security of the enterprise; financial security management system; components of financial security; economic potential of the enterprise.

Вступ. Досягнення цілей сталого розвитку підприємства, забезпечення стабільності його діяльності в умовах динамічних змін зовнішнього середовища, обумовлює необхідність розробки і реалізації стратегії підприємства, спрямованої на досягнення конкурентоспроможності, фінансової стійкості та належного рівня фінансової безпеки. Вирішення цих завдань потребує розробки системи управління фінансовою безпекою, яка призначена створити умови та забезпечити функціонування механізму протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам і небезпекам, що в результаті сприятиме підтриманню належного рівня фінансової безпеки підприємства. Система управління фінансовою безпекою підприємства передбачає розробку управлінських рішень та заходів, спрямованих на своєчасну ідентифікацію та нейтралізацію загроз діяльності підприємства задля забезпечення його фінансової стійкості, захисту фінансово-економічних інтересів, створення передумов для стійкого розвитку в довгостроковій перспективі. Зазначене визначає актуальність дослідження, яка зумовлена як потребою детального аналізу проблеми фінансової безпеки на підприємствах України та розробки системи управління фінансовою безпекою з урахуванням множини чинників її формування (загроз і небезпек), так і наукового обґрунтування програми дій (стратегії фінансової безпеки), спрямованих на досягнення фінансової стійкості як запоруки сталого розвитку підприємства в довгостроковому періоді.

Огляд основних досліджень та публікацій. Питанням дослідження чинників фінансово-економічної безпеки підприємства присвячено низку праць як зарубіжних, так

і українських вчених, серед яких: О.В. Ареф'єва, О.І. Барановський, І.О. Бланк, Н. Вавдіюк, З.В. Герасимчук, О.В. Корецька, Л.О. Коковський, М.М. Єрмошенко, В.В. Шелест, Г.В. Козаченко, Т.Б. Кузенко, Ю.Б. Кракос, Н. Пойда-Носик, Н.В. Хотєєва та інші. Проте, окремі аспекти формування фінансово-економічної безпеки та процесу управління нею досліджені не повною мірою. Так, в праці [1, с. 136] зазначається, що при оцінюванні рівня фінансово-економічної безпеки та побудові системи управління нею необхідно враховувати як загальні чинники внутрішнього і зовнішнього середовища, які впливають на фінансово-економічні показники підприємства, так і специфічні галузеві чинники, особливості підприємств як первинної ланки певної галузі. Важливе значення при цьому має моніторинг, діагностика та забезпечення інших функціональних складових безпеки, які потребують удосконалення і (або) розробки та імплементації в загальну систему управління сучасним підприємством.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд окремих аспектів управління фінансово-економічною безпекою підприємства з урахуванням множини внутрішніх і зовнішніх чинників її формування.

Результати досліджень. Фінансова безпека підприємства є комплексним поняттям, яке формується під впливом множини як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Забезпечення фінансової безпеки потребує формування на підприємстві відповідної системи, інтегрованої в загальну систему управління підприємством, до основних завдань якої належать питання дослідження чинників її формування та розробки програми заходів щодо протидії негативним впливам з боку зовнішнього середовища. Фінансова безпека підприємства є складовою його економічної безпеки, що обумовлює необхідність дослідження її сутності, місця у складі економічної безпеки та взаємозв'язків з іншими складовими системи управління підприємством. В загальному випадку під економічною безпекою розуміють «... якісну характеристику економічної системи, що визначає її здатність підтримувати нормальні умови працездатності системи, розвиток у рамках цілей, поставлених перед системою, а у випадках виникнення різних загроз (зовнішніх та внутрішніх) як систему, яка здатна протистояти їм та відновлювати свою працездатність» [2, с. 18]. В [3] надається трактування поняття економічної безпеки підприємства як процесу використання ресурсів підприємства для оптимізації її діяльності з метою попередження імовірних втрат, мінімізації ризиків та забезпечення стабільного функціонування бізнесу. Економічну безпеку визначають як комплексне поняття, яке включає сукупність чинників, пов'язаних не стільки з внутрішнім середовищем підприємства, скільки з впливом чинників зовнішнього середовища, його суб'єктами, з яким взаємодіє підприємство [4].

Економічна безпека підприємства – це захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності [5]. Крім того, економічна безпека підприємства – найефективніше використання ресурсів, які забезпечують стабільне функціонування підприємства. Науковці виокремлюють два підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства: по-перше, як гіпотетичну відсутність небезпеки та можливості виникнення будь-яких загроз для його функціонування; по-друге, як реальну захищеність від небезпеки, тобто здатність зберегти власну самостійність і реалізувати свої власні інтереси, не дивлячись на вплив несприятливих факторів [6, с. 279].

Однією з основних функціональних складових економічної безпеки підприємства є фінансова складова [6]. Так, в [7] наводиться такий перелік складових економічної безпеки (рис. 1).

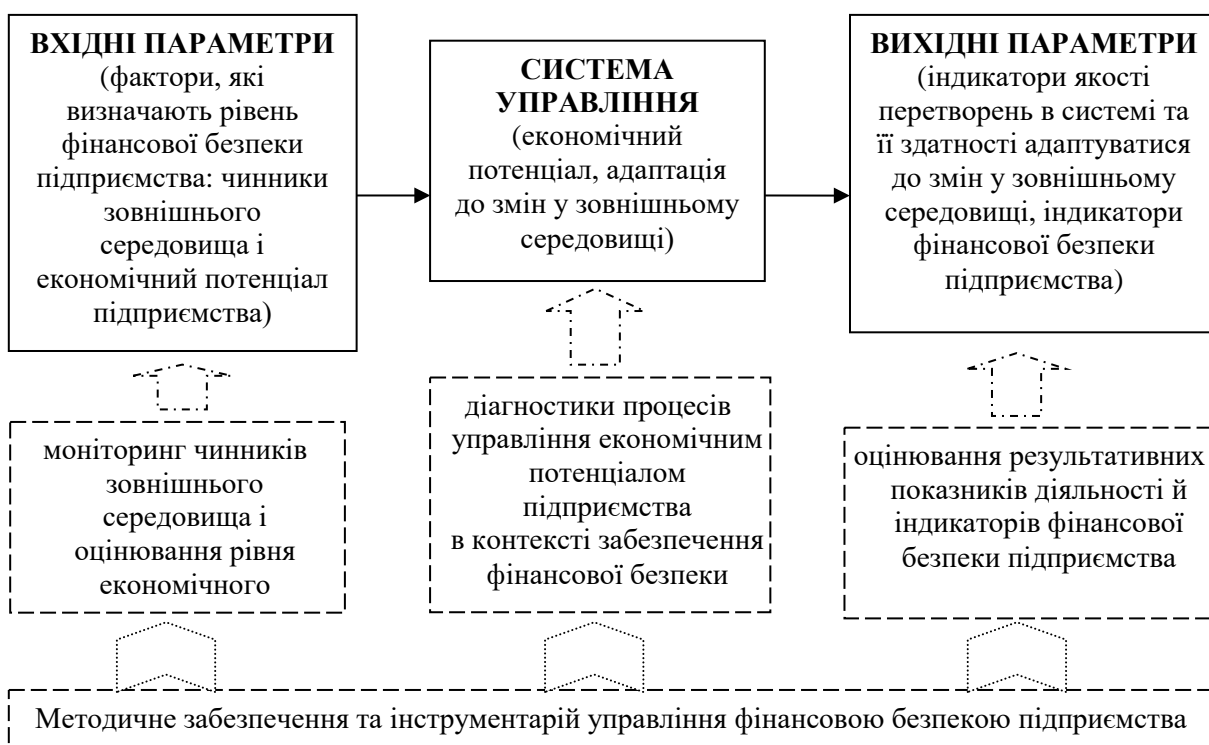
Джерело: побудовано авторами за даними [7].

Рис. 1. Складові економічної безпеки підприємства

Зазначені функціональні складові полягають у виконанні таких завдань (функцій): (1) фінансова – ефективне використання корпоративних ресурсів; (2) інтелектуальна – збереження та розвиток інтелектуального капіталу підприємства; (3) кадрова – ефективне управління персоналом підприємства; (4) техніко-технологічна – ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам в розрізі оптимізації витрат ресурсів; (5) нормативно-правова – правове забезпечення діяльності підприємства; (6) екологічна – дотримання діючих екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля; (7) інформаційна – ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства; (8) ринкова – ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які утворюються у зовнішньому середовищі; (9) силова – забезпечення фізичної безпеки працівників підприємства та збереження його майна.

Категорія фінансової безпеки пройшла ряд етапів свого формування, що дозволило вченим-дослідникам виокремити окремі періоди формування цього поняття та підходи щодо її тлумачення. Так, ряд вчених фінансову безпеку розглядають у складі економічної [8] як «складову економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз». Окремі вчені фінансову безпеку підприємства розглядають з позицій ресурсного підходу (Н. Пойда-Носик, В. Мунтіян). Так, в [9, с. 33] надається визначення фінансової безпеки як стану «... найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, вираженого в найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку». Найбільш вдалим вважаємо визначення фінансової безпеки, яке запропоновано в праці [10, с. 26], а саме визначення фінансової безпеки як стану, при якому «... через ефективне використання всіх наявних ресурсів та прийняття адекватних, в кожній конкретній ситуації, управлінських рішень, формується рівновага, підтримується стійкість і стабільність, забезпечується надійність системи для досягнення поставлених цілей та завдань, реалізації стратегії розвитку шляхом застосування заходів своєчасного розпізнавання викликів, уникнення/зменшення ризиків, протидії/адаптації до негативного впливу загроз».

Основною метою управління фінансовою безпекою підприємства є забезпечення його стійкого та ефективного функціонування в існуючих умовах під впливом чинників зовнішнього середовища, створення потенціалу для розвитку підприємства, забезпечення його фінансової стійкості та конкурентоспроможності. До основних функціональних блоків системи управління фінансовою безпекою підприємства слід віднести: формування необхідного ресурсного потенціалу; стратегічне і тактичне планування фінансово-господарської діяльності; планування основних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства на основі аналізу системи внутрішніх і зовнішніх чинників. Процес управління фінансовою безпекою підприємства з позицій системного підходу представлено на рис. 2.

Джерело: удосконалено та розвинуто авторами з використанням [11].

Рис. 2. Елементний склад системи управління фінансовою безпекою підприємства з позицій системного підходу та методичне забезпечення його процедур

Аналіз наукової літератури [1, 2, 7, 8] дозволяє зробити висновок про складність та багатоаспектність категорії фінансової безпеки, що обумовлює відповідні характеристики і вимоги до системи управління нею. З огляду на це при побудові системи управління фінансовою безпекою підприємства пропонується враховувати такі вихідні положення: (1) підприємство є складною відкритою системою, яка має свій економічний потенціал, від рівня якого залежить його здатність протистояти загрозам та викликам зовнішнього середовища, а також використовувати можливості, які генеруються цим середовищем; (2) на рівень фінансової безпеки підприємства впливає множина чинників зовнішнього середовища – загроз та можливостей; (3) необхідність постійного дослідження чинників зовнішнього середовища потребує організації системи моніторингу, імплементованої в загальну систему управління підприємством; (4) фінансова безпека підприємства є складовою економічної безпеки, яка залежить від рівня економічного потенціалу підприємства; (5) динамічність фінансової безпеки визначає необхідність її оцінки та побудови відповідної системи управління.

До основних напрямів забезпечення фінансової безпеки підприємства слід віднести: підвищення рівня фінансово-економічної діяльності підприємства, досягнення високої ефективності управління, досягнення високого рівня кваліфікації персоналу, ефективна організація системи фінансової та економічної безпеки.

Висновки. Встановлено, що фінансова безпека є внутрішньою цільовою функцією підприємства, яка досягається шляхом розробки та реалізації системи заходів щодо протидії загрозам та небезпекам, а також мобілізації економічного потенціалу та використання можливостей, які генеруються зовнішнім середовищем.

Список використаної літератури

1. Корецкая О. В., Хотеева Н. В. Основы управления финансово-экономической безопасностью транспортных предприятий. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 4 (26). С. 135–141.
2. Соломіна Г. В. Забезпечення фінансово – економічної безпеки підприємництва: навчальний посібник. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.
3. Источники, виды и угрозы экономической безопасности предприятия. birank.com. URL: <https://birank.com/ru-ru/blog/ekonomicheskaya-bezopasnost-predpriyatiya/>
4. Козивкин В. В. Экономическая безопасность промышленного предприятия. *Бизнес, менеджмент и право*. 2016. URL: http://www.bmpravo.ru/show_stat.php?stat=297.
5. Економічна безпека підприємства: електронний навчальний посібник. Уклад. М. І. Небанова, Ю. В. Міронова. Вінниця: ВНТУ, 2017. 75 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/33nebava/ekonomichna_bezpeka_pidpriyemstva/index.html.
6. Касперович С. А., Дербинская Е. А. Экономическая безопасность предприятия: сущность, цели и направления обеспечения. *Труды БГТУ*. 2016. № 7. 2016. С. 278–282.
7. Экономическая безопасность предприятия. *Международная право-хранительная организация*. 2016. URL: http://mpaantiterror.ru/obespechenie_bezopasnosti.php.
8. Чібісова І. В., Івашина Є. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prpe/2011_31/Chibis.pdf.
9. Мунтян В. І. Економічна безпека України. Київ: КВІЦ, 1999. 464 с.
10. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.
11. Тарасенко О. С. Методичні положення управління економічною безпекою національної системи вищої освіти на засадах ефективності. *Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні: матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (м. Київ, 11 квітня 2019 р.). Київ: КНУТД, 2019. С. 268–271.